

MATCA

#02
VARĂ 2023

ESEURI

- 6 **Bliup?**
Ciprian Măceșaru
- 14 **Frédéric Jousset și Bruno Julliard:
de la tradiția Beaux-Arts la inovația Art Explora**
Claudia Moscovici
- 16 **Uitați-ne fără să ne uitați – Casa cu suricate**
Simona Petrișor
- 18 **Cască ochii la noile specii de jurnaliști!**
Horia Ghibuțiu
- 20 **Judecata unei sinucideri**
Marius Chivu
- 23 **[...] toată lumea știe că în franceză rouge înseamnă roșu**
Florin Bican
- 26 **Zborul vinovat al fluturului**
Ruxandra Burcescu
- 28 **Goodreads, goodeats**
Bogdan Munteanu
- 38 **Și totuși, de ce a făcut-o...?**
Adrian Cioroianu
- 40 **O carte dureroasă**
Clara Mareș

INTERVIURI

- 10 **„Încerc să mă trezesc”**
Interviu cu **Dumitru Gorzo**
Lina Țărmure
- 30 **„Disperarea e o sursă de creativitate”**
Interviu cu **Oana Doboși și Raluca Selean**
Anca-Maria Pănoiu
- 44 **„Arta și activismul pot coexista atunci când există
atât o miză personală, cât și una colectivă”**
Interviu cu **Gianina Cărbunariu**
Oana Balaci
- 58 **„Nu putem vorbi despre competiție până când
nu se va citi la un nivel de public de masă”**
Interviu cu **Eli Bădică**
Cristina Ștefan
- 70 **„Omul sau opera?”**
Interviu cu **Răzvan Petrescu**
Carmen Firan
- 80 **„Când se termină jocul, și viața se-ncheie”**
Interviu cu **Călin-Andrei Mihăilescu**
Vlad Cristache

RUBRICI

- 69 **În păpuși**
Robert Șerban
- 93 **Smântânici Tiribaboi**
Anca-Maria Pănoiu

FICTIUNE

- 52 **Pământul zbiera și scuipa
și nu-i mai răbda**
Radu Aldulescu
- 55 **Disprețul pe care-l iubesti**
Péter Demény
- 56 **Tort de biscuiți**
Marian Coman
- 62 **Familia e un om de zăpadă**
Maria Orban
- 64 **Servitoare**
Luigi Pirandello
- 66 **Bășinoteca domnului Santiago Mendoza**
T.O. Bobe
- 72 **Flip**
Cristina Chira
- 74 **La cules**
Oana Zamfirache
- 75 **Bunicul**
Liviu Ornea
- 76 **Poeze**
Ștefania Mihalache
- 77 **Versuri**
Alejandra Martínez de Miguel

POEZIE

REDACȚIE

Publisher

Barna Némethi

Redactor-șef

Péter Demény
peter.demeny@matcaliterara.ro

Editor coordonator

Vlad Cristache

Designer

Dora Marian

Editor online

Simona Petrișor

Editori colaboratori

Luana Schidu
Anca-Maria Pănoiu
Cristina Ștefan

Redactori

Maria Petricu
Andreea Florescu

Corectori

Bianca Vlad
Diana Ilie
Alina Rudeanu

MARKETING & PR

Maria Ioniciu
maria.ioniciu@matcaliterara.ro

Dumitra Rășnoveanu
pr@matcaliterara.ro

VÂNZĂRI

Daniel Văduva
vanzari@matcaliterara.ro

PRODUȚIE

Camelia Cucu

STYLING

Ioana Ieremia
Andrei Tudor

MACHIAJ

Valentina Oprescu

ȚINUTE

Ioana Ciolacu
Seen Users

CONTRIBUTORI

Radu Aldulescu
Laszlo Alexandru
Oana Balaci
Eli Bădică
Florin Bican
T.O. Bobe
Vlad Braga
Ruxandra Burcescu
Gianina Cărbunariu
Cristina Chira
Marius Chivu
Adrian Cioroianu
Marian Coman
Oana Doboși
Carmen Firan
Dumitru Gorzo
Diana Ilie
Clara Mareș
Alejandra Martínez de Miguel

Ciprian Măceșaru
Marin Mălaicu-Hondrari
Ștefania Mihalache
Călin-Andrei Mihăilescu
Claudia Moscovici
Bogdan Munteanu
Răzvan Năstase
Răzvan Petrescu
Adrian Preda
Liviu Ornea
Adrian Emil Rus
Șerban Savu
Raluca Selean
Ludovic-Ștefan Skultéty
Mircea Suciu
Mădălina Surducan
Lina Țărmure
Oana Zamfirache

Invitație la continuare

PÉTER DEMÉNY

La Bookfest, m-am întâlnit cu Bogdan-Alexandru Stănescu. „A fost ușor să porniți o revistă”, mi-a spus. „Mai greu va fi s-o mențineți.” (Nu ne tutuim, încă încercăm să ne apropiem.) După aceea, s-a dus grăbit de nevoile spirituale.

Iată-ne la cel de-al doilea număr. Asta înseamnă, sper, că ne menținem. Trebuie să le mulțumim fondatorilor noștri și celor care ne sprijină în continuare. Adică doamnei Irén Arsene, lui Barna Némethi, domnului Grigore Arsene, care a și mediat câteva texte, Librărilor Cărturești, Grupului Editorial Art și Editurii Nemira. Aceasta din urmă împlinește frumoasa vârstă de treizeci și doi de ani – mulți înainte! Interviu cu Eli Bădică, coordonatoarea colecției n'autor, marchează această aniversare.

Ne-am străduit să publicăm și de data asta texte demne de interes. Interviuurile alcătuiesc poate cel mai energizant calup, asta și datorită dialogului pe care Oana Balaci l-a avut cu Gianina Cărbunariu, regizoare și scriitoare de prim-rang și directoarea Teatrului Tineretului din Piatra-Neamț. Interviuul Linei Țărmure cu apreciatul artist vizual Dumitru Gorzo este un fel de „vernisaaj literar”, inițiativă pe care ne propunem s-o continuăm. Dumitru Gorzo are atelier la New York și este cunoscut peste tot în lume pentru efervescența proiectelor sale.

Ne bucurăm că unii autori pe care i-am găzduit și în primul număr ne pot fi din nou alături: fără povestirea lui Radu Aldulescu sau eseurile informative și inteligente ale lui Florin Bican, Marius Chivu și Ciprian Măceșaru, lucrurile ar arăta cu siguranță altfel. Dar ne bucurăm la fel de mult pentru autorii noi, cum sunt Claudia Moscovici, Clara Mareș, Adrian Cioroianu, Horia Ghibuțiu, Liviu Ornea, Răzvan Năstase. Eseul delicat al Ruxandrei Burcescu mi-a mers direct la inimă, ca și poemele Ștefaniei Mihalache. Să nu uităm traducurile: Pirandello și Alejandra Martínez de Miguel ajung la noi prin traducurile exemplare ale lui Laszlo Alexandru și Marin Mălaicu-Hondrari.

Veți regăsi în paginile revistei topul preferințelor noastre, pe care îl scriem mereu altfel, dar de fiecare dată concret și curioși să aflăm părerea dumneavoastră, recenziile și lista cărților nou apărute.

Vorbeam în primul editorial despre „litoralul cultural” pe care am vrea să-l creăm în revista noastră. Ei bine, de-acum, litoralul acesta nu este doar funcțional, ci și primitor și amenajat. Vorbim despre literatură, artă plastică, muzică, despre generațiile care se succed, despre atelier și talent, despre dorință, dragoste și durere, despre bani și lipsa lor, despre superficialitate și profunzime, despre satisfacție și nemulțumire. E și mai important că nu discutăm singuri: cei pe care i-am invitat ni s-au alăturat cu bucurie.

Toate acestea nu s-ar fi întâmplat fără echipa excelentă pe care am bucuria s-o îndrum și de la care am norocul să cer sfaturi. Echipa aceasta are mereu răbdare, curiozitate, entuziasm, inteligență și dedicare.

Le mulțumesc tuturor, așa cum le mulțumesc și autorilor. Fără ei, n-am avea la ce să-i invităm pe cititorii noștri. Fără ei, tot ce avem sau putem oferi ar cădea în neant.

Cred că *Matca* a intrat bine în spațiul revistelor culturale: este o apariție proaspătă, vivace, dinamică și perseverentă. Vrem să rămână așa, iar pentru asta avem nevoie de cititori. Răsfoiți-ne cu drag!

Péter Demény – poet, scriitor, traducător. Redactor-șef Matca. Cel mai recent volum al lui este Splendidul mistreț (Curtea Veche Publishing, 2021).

FONDATORI

PARTENERI

„Încerc să mă trezesc“

LINA ȚĂRMURE ÎN DIALOG CU DUMITRU GORZO

În perioada iunie-octombrie, Dumitru Gorzo se află la Bistrița, efectuându-și demersul creativ în cea de-a șasea ediție a proiectului Continuous Studio. Implementat inițial la New York, în 2019, Continuous Studio a apărut în urma unei nevoi personale a artistului, aceea de a vedea și de a observa alte ateliere. Confruntându-se, ca un răspuns, cu atitudini prețioase și lipsite de asumare, Gorzo și-a deschis propriul atelier publicului și a atras privitori care să-l urmărească nu pe gaura cheii, așa cum o facem, câteodată, cu toții, ci chiar din aceeași rază de acțiune, dialogurile și schimburile dintre privitor și creator fiind premeditate și scontate. Și, ca înconfortul să crească și mai mult, Gorzo și-a mutat atelierul în spații alternative, conturând astfel ideea unui anti-atelier, lucrând temporar în locuri precum Galeria Slag din New York, /SAC @ Malmaison din București, Pasaj 1 & Pasaj 2 din Râmnicu-Vâlcea și Comenduirea Garnizoanei din Timișoara.

Proiectul de la Bistrița se numește „utopia, merită” și reprezintă, în fapt, o încercare de a demonta atitudinile unidirectionale și reducționiste asupra relației dintre centru și periferie. În timp ce majoritatea demersurilor vizate de creatori se doresc a fi implementate în orașele mari, colaborarea dintre Dumitru Gorzo și Lina Țărmure presupune inversarea acestor tendințe, precum și testarea premisei inițiale a proiectului, aceea de a demonstra potențialul contextelor aflate la o mai mică sau mai mare distanță de „centre” și/sau capitală. Utopia gorzolanăască propusă în Transilvania este susținută de Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” prin Primăria Municipiului Bistrița și nu ar fi fost aceeași fără echipa #utopia: Lina Țărmure (curator și manager de proiect), Răzvan Năstase (documentarist foto & video și designer grafic), Andrada Morușan și Miruna Vlad (asistenți producție). Coagularea acestei echipe a dus și la editarea publicației *Buletin de răscoală*, un periodic ce are scopul de a informa publicul local și național asupra acțiunilor realizate la Bistrița. Reunind perspective polifonice, tipăritura redă dinamica de lucru specifică proiectului, caracterizată de o procesualitate creativă, care ar putea fi asemănată cu un organism aflat într-o continuă dezvoltare, fiind în strânsă legătură cu direcțiile de lucru nepremediate, generate exclusiv în timpul și spațiul bistrițean. Echipa poate fi găsită aproape în fiecare zi la Casa cu Lei din Bistrița (N. Titulescu 8) și sigur de joi până sâmbătă, între orele 17 și 21.

În cele ce urmează, am povestit cu Gorzo chiar în atelierul său bistrițean, pornind de la prima parte a proiectului: desene pe format mic, „semințe”, ceva-uri care așteaptă, eventual, să fie transformate în lucruri neașteptate.

Lina Țărmure: Să începem de la schițele din camera de jos. Ele definesc prima parte a proiectului și spuneai că au fost făcute cu ajutorul unui oarecare dicteu automat, lăsând să se adune o stivă destul de consistentă, revenind apoi asupra lor cu scopul unei selecții pentru a le transpune ulterior pe un format mai mare. Însă consider că aproape fiecare în parte ar funcționa și de unul singur.

Dumitru Gorzo: Nu le-aș zice schițe, sunt lucrări de mici dimensiuni, rezultatul nevoii de a face imagine aproape oricând și oriunde. Un exercițiu care are, uneori, rolul de a mă dumiri, alteori, pur și simplu, sunt ca o acumulare de forme care vor fi folosite mai târziu sau niciodată. Cumva, îmi imaginez că mâna o să își amintească toate aceste stații. Și cum le expun foarte rar și nu le prea înstrăinez, nu intră în competițiile și analiza specifică mediului cultural. Fix de asta îmi permit să le tratez egal, inclusiv pe cele total nereușite.

L.Ț.: Ce înseamnă total nereușite?

D.G.: Nu știu dacă aș putea să le definesc, sunt încercări îndoite, suprafețe cu o balanță nefericită, care nu merg nici într-o parte, nici în alta, conțin îndoială și nu au vreo intenție.

L.Ț.: Și nu e asta dicteu automat? Ceva fără intenție și îndoit?

D.G.: Cred că la dicteu automat e vorba despre un proces de uitare. Lași mâna să meargă, suspenzi, într-un fel, rațiunea, cu scopul de a realiza imagini ce vin de undeva din adâncul ființei. Deși având note similare pe ici colo, procesul meu de lucru e o încercare de duminire, nu vreau să intru în vreo transă sau somn, încerc să mă trezesc. Probabil că ar trebui să le numesc „exerciții de trezire”.

L.Ț.: Și, totuși, intenția poate să lipsească, iar întâlnirile avute să se manifeste într-un fel sau altul, atunci când pui creionul pe hârtie.

D.G.: Atunci când ai o intenție clară, când legătura dintre creier și mână e bine stabilită, știi cumva la ce să te aștepți și există o oarecare predictibilitate, apare riscul replicării unor formule de reușită experimentată deja. Și asta nu e rău, însă există mereu riscul blocajului într-o formulă câștigătoare. Aceste exerciții ce combină apropierea cu îndepărtarea și accidentul cu intenția sunt folosite fix pentru a modifica, pe cât posibil, paradigma pomenită mai sus. De asta nu cred că ar conta vreo formă de clasament în ceea ce le privește și prefer să nu le văd ca fiind mai bune sau mai rele atunci când le parcurg una câte una. Revin la ce ziceam, mă gândeam astăzi, tocmai pregătindu-mă pentru discuția asta, că, absolut oricare dintre schițele astea pot să devină lucrare.

L.Ț.: Dar am stabilit că ele nu sunt schițe, ci niște puncte de plecare. Ele sunt deja lucrări.

D.G.: Sunt și nu sunt lucrări. Sunt, prin prezență și aparență. Și nu sunt pentru că, până una alta, refuză jocul cultural, fie și el numai imaginat, al selecției, clasificării și diferențierii pe criterii valorice.

L.Ț.: Povestea caietului de atelier.

D.G.: Exact. Într-un fel, de asta le și arăt și expun pe toate atunci când o fac. Trebuie să spun că tipul ăsta de imagine, de exploatare a imaginii, e cea mai lungă și mai consistentă practică a mea. Sunt multe caiete și se tot adună. Uneori, apare un mod clar de exploatare a imaginii. Chiar mi s-a părut, într-o dimineață, că am reușit să găsesc formula care le face pe unele mai reușite, ca apoi totul să se năruie la prima modificare a ritmului mâinii și a minții. M-am uitat la niște pagini mai vechi, realizate în aceeași manieră, și m-am întrebat ce ar fi dacă aș folosi unele din schițele de la Timișoara sau Vâlcea aici. Și mi-am dat seama că nu aș avea de ce. Chiar dacă unele par similare, sunt diferențe care îmi par majore între cele făcute aici și restul. Poate pentru că sunt cele mai noi, poate că sunt încă într-un „de acum” și nu au apucat să se așeze între celelalte.

L.Ț.: Înseamnă că s-a îndeplinit intenția. Până la urmă, asta e miza Continuous Studio. Toate au fost realizate în baza a ceea ce ai văzut, făcut, auzit, gândit în locurile în care ai fost, coroborate cu experiența ta anterioară.

D.G.: Exact! Experiența anterioară și relația cu prezentul au fost puse la lucru într-un spațiu anume, un oraș nou, cu oamenii, întâmplările și întâlnirile lui. Bașca meteorologia, relieful, arhitectura și accidentele specifice locului.

L.Ț.: Să revenim la treaba asta de „dicteu automat”. Îl pun în ghilimele pentru că nu este fix același dicteu automat care îl făceau avangardiștii și suprarealiștii.

D.G.: Suprarealiștii făceau acest exercițiu ca pe o încercare de uitare, de îndepărtare de sine. Sau, cel puțin, asta am înțeles eu. Îți dai drumul la mână și capul tău e în altă parte. Și se creează o multitudine de legături care nu sunt controlate. Cel puțin la nivelul intenției. Eu mă caut, mă construiesc. Americanii au alt termen pentru asta: „doodling”. Dacă dicteu automat mai sună cum sună, pentru mine *doodling*-ul e enervant. Adică, e un fel de stai acolo și dai din mână.

L.Ț.: Doodling sună a ceva ludic, *bubbly*, cu un volum asemănător al unui balon, rotund, care nu are un scop și o destinație foarte precisă. Oarecum ca o mângălitură, doar că altfel.

D.G.: Cred că mângălitură încă are prezență, *doodling* îmi sună a timp pierdut, făcând, totuși, ceva. Și nu are neapărat sensul ăsta, însă mă încapățânez să îl văd așa.

L.Ț.: Interesant. Eu nu văd astfel. *Doodling*-ul, ca sonoritate, mi se pare că are ceva foarte springar. Pe când la mângăleală mi se pare că e o chestie de trecut timpul. Dar poate am rămas cu reminiscențe din copilărie, când bunica îmi spunea mereu să nu-mi mai mângălesc caietele pe la colțuri. Iar eu le mângăleam mereu pentru că nu aveam chef să ascult profesorii la școală sau nu știam să rezolv tema la mate, dar tot trebuia să stau la birou un anumit timp care să facă să pară că am reușit să-mi termin toate temele.

D.G.: Acestea fiind spuse, nu aș pune în zona de dicteu automat desenele de care vorbeam.

L.Ț.: Și totuși, ai avut momente în care erai angajat în diverse discuții, telefonice sau față în față, în care și desenai. Ai avut o perioadă de câteva săptămâni în care ai lucrat aproape obsesiv, compulsiv. Prima discuție din numărul #1 al *Buletinului de Răscoală* a avut loc în timp ce tu desenai desenele care au apărut în cel de-al doilea *Buletin de Răscoală*.

D.G.: Nu apelez la nu știu ce fel de stări speciale, nu-mi imaginez că există o fereastră în existență atunci când lucrez. E drept că sunt asemănări între timpul meu de exercițiu și dicteu automat, însă, și dacă ar fi identice, mai bine de douăzeci de ani de exersare a acestuia l-ar scoate fix din povestea inițială, l-ar rupe. Mamă, cum sună asta: am rupt dicteu automat! Care fix rupere se vrea a fi de la început.

Judecata unei sinucideri

cazul David Foster Wallace

MARIUS CHIVU

„La un an după sinuciderea sa, pe măsură ce opinia populară și atenția critică acordate operei sale au crescut până la nivelul academic de studii literare dedicate special, au apărut mărturii că a fost un misogin care a urmărit, manipulat și atacat fizic femei“, așa își începe Mary K. Holland eseu despre David Foster Wallace (1962 – 2008), cel unanim considerat drept cel mai talentat și mai original scriitor american al generației sale, eseu publicat în volumul colectiv *#MeToo and Literary Studies: Reading, Writing and Teaching about Sexual Violence and Rape Culture* (Bloomsbury, 2021), text reluat integral pe LitHub.com.

Dezvăluirile legate de comportamentul ocazional violent al lui Wallace îi aparțin scriitoarei Mary Karr, care, în volumul de memorii *Lit* (2009), vorbește în câteva paragrafe despre relația tumultuoasă de câțiva ani cu Wallace care, în timpul unei certe, i-a rupt o măsuță de cafea (*be pitched my coffee table at me* asta după ce *no doubt he was richly provoked*). Mary Karr mărturisește că, ani mai târziu, ea și Wallace și-au cerut scuze reciproc.

În 2012, eseistul D.T. Max a publicat biografia *Every Love Story Is a Ghost Story: A Life of David Foster Wallace*, unde scotea la lumină și alte incidente din acea relație: Wallace ar fi amenințat că e dispus să cumpere un pistol pentru a-l ține la distanță pe fostul ei soț, în urma unei certe a dat-o jos din mașină lăsând-o să se întorcă acasă pe jos, a spionat-o pe fereastra casei, i-a urmărit copilul în drum spre școală. Wallace obișnuia să agațe studenți și femei în grupurile de terapie unde mergea el însuși, avea un fetiș pentru mamele singure, își numea cititoarele „audience pussy“ și se întreba, într-o scrisoare către prietenul său Jonathan Franzen, dacă nu cumva menirea lui ca bărbat era „să-și vâre penisul în cât mai multe vagine posibile“. Mai târziu, una dintre fostele lui studente publica o povestire despre o relație sexuală cu un profesor manipulator pe nume D-, scrisă în stilul lui Wallace.

Dezamăgită că aceste dezvăluiri au rămas fără consecințe înainte de fenomenul #MeToo („N-au avut un impact vizibil asupra dragostei fanilor și a opiniei criticilor literaturii lui Wallace“), Mary K. Holland îi amendează pe cei care au trecut cu vederea biografia de dragul operei, scoțându-i în evidență pe cei care și-au exprimat decizia de a nu mai citi și preda cărțile sale, printre care și prozatoarea Deirdre Coyle, autoarea unei bijuterii literare a tendinței ozității și autosuficienței literare de gen, care începe astfel: „Pentru un timp, m-am văzut cu un tip căruia îi plăcea foarte mult Wallace. Odată m-a forțat să iau cocaină în timpul sexului. Nu era primul bărbat care-mi recomanda să-l citeș pe Wallace.“ („Men Recommend David Foster Wallace to Me“, *electricliterature.com*) Holland are ceva de reproșat și lui Coyle, mai exact faptul că, în ciuda respingerii apriorice, pe motive anti-patriarhale, a literaturii lui Wallace recomandate în mod insistent de bărbați-albi-educați-misogini-violeți-drogați (față de care pare iremediabil atrasă), ea nu menționează faptul că Wallace însuși era un astfel de bărbat detestabil („Coyle nu pare conștientă de acest aspect“).

Holland contracarează și alte opinii (exprimate inclusiv de unele eseiste, cum ar fi Clare Hayes-Brady, intervievată în *Los Angeles Review of Books*), insistând asupra criticului britanic David Hering, conform căruia discuția despre misoginismul lui Wallace ar face „un serviciu genului de întrebări esențiale despre comunicare, empatie și putere pe care le formulează Wallace în cărțile sale“. Ca și cum, spune Holland, „abuzurile reale ale lui Wallace împotriva femeilor reale nu ar merita puse în relație cu predilecția lui pentru felul în care personajele masculine fictive tratează personajele feminine fictive“. Hering mai crede și că Wallace doar „dramatizează misoginia“, deși

consideră „problematică“ (*troublesome*) relațiile de gen din literatura lui, însă pentru Holland acest adjectiv este doar un eufemism inadecvat, „ilustrând problema tuturor abordărilor critice de până acum asupra acestui subiect: lipsa curajului de a spune (*unwillingness to say*), sau chiar de a vedea, că ceea ce discutăm despre viața și ficțiunea autorului este violență motivată de gen, urmărire, abuz fizic, iar în cazul soțului lui Karr, chiar plănuierea unei crime“.

Într-o altă carte de memorii, *In the Land of Men* (2020), Adrienne Miller, editoarea revistei *Esquire*, evocă câteva întâlniri cu Wallace, în care acesta vorbea și se comporta „aproape identic“ cu personajelor sale misogine, scriitorul mărturisindu-i că unele pasaje din cărțile sale sunt inspirate de conversații reale purtate de el însuși. „Iată un argument pentru necesitatea unei critici bazate pe biografie“ (*biographically informed criticism*), comentează Holland, care o acuză și pe Miller de faptul că, în epoca post#MeToo, nu e încă în stare sau nu vrea să conștientizeze (*methodical and steadfast refusal to acknowledge*) faptul că relația profesională avută cu Wallace era „violență de gen“, mai și îndrăznind să formuleze următoarele întrebări în cheie retorică: „Dar, oricum, cine caută ghidaj moral în viața unui artist?“ sau „Și ce-ar trebui noi să facem acum cu arta unor bărbați profund compromiși?“

Holland e de părere că tocmai asemenea întrebări ne oferă motive importante pentru a lua în considerare viața unor asemenea bărbați atunci când le discutăm arta: „Pentru că acești bărbați nu sunt doar «compromiși» la modul pasiv, ei sînt compromițători la modul agresiv în feluri pe care cultura noastră misogină le ascunde (*obscures*), dar pe care investigația făcută cu pricepere asupra artei și vieții lor le dau la iveală (*illuminate*).“ Eseul lui Holland se încheie cu această serie de întrebări: „Ce semnificație are faptul că un bărbat și opera sa, teoretic revendicată de la feminism, produc relații abuzive între bărbați și femei deopotrivă în viață și în artă? Ce putem învăța despre cât de orbi sunt atât bărbații, cât și femeile asupra faptului că participă la misoginie și la cultura violului, în timp ce pretind că sunt conștienți de amândouă? Cum ar putea lectura operei lui Wallace, în contextul informațiilor biografice despre el și despre experiențele violenței sexuale cu femeile, să ne ajute să înțelegem – și să punem capăt – puternicei amprente a misoginismului și culturii violului asupra societății, artei și practicilor noastre critice?“

Mary K. Holland nu se încumetă să ofere răspunsuri explicite, în ciuda tonului indignării provocate de lipsa consecințelor reale negative asupra posterității lui Wallace (*N.B.!* Mărturiile despre comportamentul problematic al scriitorului nu vorbesc despre „crimă“ sau „viol“, nici nu consemnează faptul că Wallace ar fi lovit femeile, acestea sînt „contribuția“ limbajului incriminatoriu al lui Holland). Întrebările formulate de ea sunt legitime, dar nu sunt nici pe departe singurele întrebări ridicate de acest caz, iar eseul lui Holland ridică încă și mai multe. Dar să vedem mai întâi...

Care-i treaba cu D.F. Wallace?

Jucător de tenis în facultate și pasionat de acest sport toată viața (vezi *Teoria corzilor*, traducere de Radu Paraschivescu, Pilot Books), absolvent de filozofie *summa cum laude* cu o teză despre logica modală (tatăl lui era profesor de filozofie, iar mama, profesoară de engleză), Wallace a reușit să scrie până la 35 de ani două romane (*Mătura sistemului*, traducere de Adrian Buz, Curtea Veche Publishing), trei volume de povestiri și alte trei cărți de eseuri și reportaje (*Care-i treaba cu homarul?*, traducere de Anca Dumitrescu & Lavinia Gliga și *Asta este apa*, traducere de Anca

Clinica Algeu, Thomas Eakins, 1889

Dumitrescu, ambele Black Button Books). Odată cu publicarea monumentalului său roman *The Infinite Jest* (1996) a fost văzut drept unul dintre cei mai influenți și inovatori scriitori din ultimul sfert de secol (scriitoarea Zadie Smith spunea despre el că „este fără egal printre scriitorii în viață, un geniu adevărat“).

În 2009, la cinci luni după sinuciderea sa, D.T. Max publica în *The New Yorker*, ca avanpremieră la biografia mai sus menționată, un eseu intitulat „The Unfinished“ despre lupta prozatorului cu viața și cu opera, apelând deopotrivă la scrierile sale de ficțiune, dar și la corespondența privată purtată, printre alții, cu Jonathan Franzen sau Don DeLillo. Ceea ce urmează este un rezumat.

Diagnosticat cu depresie cronică încă din liceu, în ciuda durerilor, anxietăților, izolării mintale și emoționale cu care s-a confruntat în cele trei decenii de depresie crâncenă, decenii marcate de schimbări de tratamente și de lungi internări în diverse clinici de psihiatrie, în clinici de dezintoxicare și dezalcoolizare (antidepresivelor, Wallace le-a adăugat alcoolul și hașișul), plus convertiri religioase (crescut de părinți atei, a trecut de la catolici la menoniți), Wallace n-a scris niciodată despre problemele sale mintale, în afara câtorva pagini de ficțiune. „Imaginează-ți că fiecare atom din fiecare celulă a corpului tău este bolnav, intolerabil de bolnav. Și fiecare proton și neutron din fiecare atom, inflamant și pulsând bolnav, fără nicio posibilitate de a vomita pentru a se ușura de acest sentiment“, scria el despre depresie într-o proză din vremea liceului.

A încercat să-și mascheze atacurile de panică și de anxietate încă din adolescență când purta cu el, ca alibi, o rachetă de tenis și un prosop, necesar ștergerii transpirației abundente pe fond nervos. Mai târziu, avea să înlocuiască prosopul cu o bandană, accesoriu devenit un fel de marcă vestimentară personală și despre care Wallace spunea într-un interviu că-i „împiedică căpățâna să explodeze“. La 28 de ani, îi scria lui Franzen despre propria ratare și despre faptul că lua în considerare sinuciderea, „rezonabilă, dacă nu de-a dreptul o opțiune dezirabilă“.

Tulburările sale de natură psihică, emoțională și comportamentală erau însoțite de o profundă nemulțumire și neîncredere în propriul scris. „Ficțiunea mea este despre ce înseamnă să fii o futută de ființă umană“ care „să ajute cititorul să se simtă mai puțin singur în interior“, îl citează biograful. A abandonat scrisul în mai multe rânduri, iar manuscrisele sale au fost reluate, rescrise și abandonate din nou, lăsând în urmă un roman neterminat la care a lucrat cu intermitențe ani în șir, pe de o parte, blocat în îndoiala provocată de succesul obținut cu provocatorul *The Infinite Jest* (roman pe care biograful îl descrie drept „povestea unor oameni cuprinși de durere“), pe de altă parte, dezarmat de faptul că nu reușea să inventeze un nou limbaj românesc, demotivat de ideea că romanul însuși ar putea fi un gen limitat. Avea diverse tabieturi: scria într-o cameră zugrăvită în negru plină cu lămpi de iluminat vintage, iar când avea o zi bună, continua să scrie cu același pix pînă la blocaj. Într-o scrisoare către Don DeLillo, îl întreabă dacă e normal să fie anxios în fața foi de hârtie, iar maestrul îi răspunde: „Îndoiala este puterea noastră (*passion*). Unii scriitori au

nevoie să scrie două, trei cărți înainte să-și amintească faptul că scrisul poate fi plăcere (*fun*)“.

Stilul său narativ fracturat de note de subsol substanțiale, cu fraze lungi și complexe, desfășurate arborescent printre micro-teme și meta-momente, fusese metoda lui de a lupta cu banalitatea limbajului. Dar se temea că medicația luată pe termen lung riscă „să interfereze cu evoluția sa creativă“, de aici și întreruperile de tratament, schimbările de tratament, reluarea vechiului tratament, o dinamică medicamentoasă care dădea efecte insuficiente, întârziate sau adverse. În vârful carierei sale, Wallace „spera să devină o persoană diferită și un scriitor diferit“, dar, remarca Franzen, nu i-a ieșit nici una, nici cealaltă.

În facultate, Wallace a cunoscut-o pe Mary Karr, cu care a început o relație tumultuoasă: și-au scris scrisori, Wallace și-a tatuat pe braț o inimă cu numele Mary înăuntrul ei (adăugându-i în timp asterixuri, ca niște note de subsol), a cerut-o în căsătorie, s-au certat violent, s-au despărțit. Din memoriile lui Karr știm că, odată, Wallace și-a pierdut cumpătul și a izbit măsuța de cafea, făcând-o zob. Ea i-a trimis nota de plată pentru măsuță (100 \$), după ce el a plătit-o, a cerut ca resturile măsuței să-i parvină, ea i-a spus că le-a pus pe foc și că plata nu era în schimbul măsuței, ci în schimbul „sfărâmării“ (*brokenness*). Câțiva ani după despărțire, cei doi au făcut pace, dar după sinuciderea lui Wallace, cu prilejul acuzațiilor de comportament sexual nepotrivit formulate la adresa lui Junot Diaz (*N.B.!* Acuzații care s-au dovedit ulterior *toate* fabricate, dar nu pare în interesul lui Holland să menționeze și acest aspect), Karr a revenit în social media reinvocând abuzurile pentru care odată acceptase scuzele lui Wallace.

În 2004, Wallace s-a căsătorit cu artista vizuală Karen Green, care avea un băiat dintr-o căsătorie mai veche. Wallace i-a devenit un partener foarte apropiat băiatului, care-l învingea mereu la șah. În lipsa pasiunii recăpătate pentru scrisul de ficțiune, la care se gândise să renunțe cu totul („Am obosit de mine și de gândurile mele, de asocierile de cuvinte, de sintaxă. În afara scrisului sunt destul de fericit“, îi scria lui Franzen), Wallace s-a dedicat studenților de la cursurile de creative writing și scrierii de reportaje și lua în calcul înființarea unui adăpost pentru câinii maltratați. Prefera compania oamenilor simpli, era mereu disponibil pentru studenți, mai ales pentru cei care treceau prin crize personale, încurajându-i să-l caute sau să-i scrie pe e-mail. Familia și școala păreau să-i fi pus viața în ordine (dădea calificative zilnelor: „B plus“, „prudent optimistă“) și devenise dependent de Green, care povestește că, uneori, noaptea în pat, o ruga pe întuneric să nu se îmbolnăvească și să moară. Cei doi glumeau la perspectiva sinuciderii lui: „Asta m-ar transforma într-o Yoko Ono a lumii literare, femeia care te-a domesticit și uite ce s-a întâmplat“.

Într-o seară, Wallace pleacă de-acasă, se cazează la un motel din afara orașului și înghite un tub de pastile. Ajuns la spital, își cere scuze lui Karen și îi mărturisește că, de fapt, se bucură că e în viață. Schimbă doctorii, schimbă tratamentul, reia terapia electroconvulsivă, dar nimic nu-l ajută. În dimineața

„Disperarea e o sursă de creativitate“

Librăria independentă La Două Bufnițe din Timișoara în 2023, anul Capitalei Culturale Europene

OANA DOBOȘI ȘI RALUCA SELEJAN
INTERVIEWATE DE ANCA-MARIA PĂNOIU

Fotografii de Vlad Braga

La mijlocul lui iulie 2023, Timișoara se topește și frează. Termometrele arată 38 de grade Celsius, însă lentoarea canicului e doar o aparență. Este weekendul în care se încheie Bienala Art Encounters și mediatorii cu ecusoane magenta îi provoacă inteligent pe amatorii de artă contemporană, plimbându-i prin Cazarma U, la depoul de tramvaie, la Garnizoană sau prin spațiile ISHO. E în desfășurare și cea de a zecea ediție a festivalului *Ceau, Cinema!*, cu filme în toate sălile din oraș, cu felii de pepene pe afiș și cu Almodóvar în program. Iar în dăra amintirii expozițiilor Brauner și Ghenie, orașul de pe Bega așteaptă trepidând sosirea lui Brâncuși de la sfârșitul lui septembrie. După aproape șapte ani de existență, librăria independentă La Două Bufnițe e parte din povestea Capitalei Culturale Europene 2023. Temerare, creative, pasionate și pragmatice, fondatoarele Oana Doboși și Raluca Selejan au reușit să creeze un brand literar autohton bine așezat pe harta culturală a țării și în același timp

cosmopolit prin legăturile pe care le întreține cu industria internațională de profil, legături care îi hrănesc căutările de zi cu zi. În răcoarea librăriei luminoase, cu bolți de cărămidă decopertată, cu un raft proaspăt de carte franceză și cu altul de filozofie – bine garnisit și foarte iubit de cei care îi calcă pragul –, cu cafea de origine și cu rock clasic susurând în boxe, am stat de vorbă cu cele două Bufnițe despre creativitate, dedicare și curaj, despre cum te reinventezi în perioadele de criză, despre bucuriile și consecințele faptului de a fi independent în industria de carte din România, despre inspirație și librăria Shakespeare & Co. din Paris, despre Woodstockul librarilor, Meg Ryan și Tom Hanks, despre limite, spațiu personal și versantul senin al precarității. Pe clapeta ediției în engleză a cărții lui Jorge Carrión *Against Amazon and Other Essays* scrie că librăriile bune sunt niște întrebări fără răspuns. Sau, aș adăuga eu, cu răspunsuri care te conduc spre alte și alte întrebări.

„Arta și activismul pot coexista atunci când există atât o miză personală, cât și una colectivă“

GIANINA CĂRBUNARIU INTERVIEWATĂ DE OANA BALACI

Fotografii de Barna Némethi | Styling de Ioana Ieremia și Andrei Tudor
Machiaj de Valentina Opreșcu | Ținute de la Ioana Ciolacu și Seen Users | Bijuterii de la Obsidian

Cu umor și onestitate, regizoarea și dramaturga Gianina Cărbunariu își analizează parcursul artistic într-un interviu-portret. Aceasta povestește despre pasiuni timpurii și relația cu familia, dezbate subiecte importante din industria artistică și vorbește necenzurat despre realitatea mediului teatral, cu frumusețile și greutățile sale.

Te-ai născut și ai crescut în Piatra Neamț. Povestește-ne, te rog, despre copilăria ta. Care erau pasiunile tale? Cum îți petreceai timpul liber?

Am început să citesc la 5 ani și devoram cam tot ce prindeam. Nu am avut lecturi dirijate, aveam la dispoziție întreaga bibliotecă din casă, precum și bibliotecile tuturor rudelor mele. Am avut norocul să mă nasc într-o familie în care oamenii prețuiau cărțile. Ieșeam și eu pe afară ca toți copiii, dar, dacă era să aleg, aș fi stat toată ziua – și uneori noaptea – să citesc, fără să mă bată nimeni la cap. O altă pasiune a fost înotul, am fost la cursuri ani buni, îmi place și acum. Până într-a noua, am fost pasionată de matematică. Un unchi inginer mă ajuta în timpul liber să rezolv probleme mai grele, mai ales de geometrie. După clasa a noua, am ajuns să urăsc matematica pentru că m-am dus la o clasă cu profil real, unde cerințele erau atât de mari, încât nu aveam timp să citesc mai nimic, și asta mi se părea foarte frustrant. Așa că m-am mutat la o clasă de limbi străine. Cred că prin clasa a 6-a sau a 7-a am ajuns la cenaclul literar de la Palatul Copiilor din Piatra, coordonat pe atunci de doamna profesoară Cristea. Scriam tot felul de „texte“. Cred că am început să scriu piese de teatru prin clasa a VII-a. Când eram în clasa a X-a, am înființat prima trupă de teatru a liceului, am făcut un spectacol pe un text scris de mine cu care am fost și la câteva festivaluri, deși pe atunci erau foarte puține festivaluri pentru tineri. Îmi petreceam timpul liber în repetiții (am și jucat în spectacolul respectiv), iar uneori mai și chiuleam și de la anumite ore pentru asta. Am fost și la un atelier de teatru pe care îl făcea actorul Corneliu Dan Borcia. Împreună cu alți prieteni de vârsta mea, mergeam la Teatrul Tineretului să vedem fiecare nou spectacol, iar de la festival eram nelipsiți.

Care este relația cu părinții tăi și cum te-au influențat aceștia în parcursul profesional?

Am făcut două facultăți, Litere și Regie de Teatru, masterat, doctorat... deci mulți ani de școală. Părinții m-au susținut să fac tot ce am vrut și m-au ajutat financiar într-o perioadă care a fost foarte grea pentru ei. Lucra în combinatul chimic Săvinești, tata ca maestru, mama ca laborantă. Cred că atunci când eram în primul an de facultate la Litere, au fost amândoi disponibilizați. Pe atunci nu erau job-uri part-time pentru studenți. Practic, nu prea erau joburi. Nu știu nici acum cum au reușit ai mei să mă susțină. E adevărat că am avut, de obicei, bursă, mai făceam și meditații la franceză. După ce am intrat la Regie, am avut norocul să găsesc proiecte remunerate, care aveau și legătură cu studiile mele.

Țin minte că am fost implicată în câteva proiecte de teatru foarte faine cu și pentru liceeni. Deci am încercat să nu fiu chiar o povară pentru ai mei, însă sunt convinsă că au făcut sacrificii foarte mari pentru a-mi oferi ceea ce lor li s-a părut cel mai important lucru: educația. Deși au fost destul de stricți până la 18 ani, nu m-au comparat niciodată cu alții, nu m-au silit să intru în competiții ridicole sau absurde. Mi-au oferit susținerea materială pentru studii, apoi libertatea de a alege să fac ce vreau cu viața mea. Pentru asta și pentru multe altele îi iubesc și îi respect foarte mult.

Deși mergeai încă din anii de liceu la spectacole de teatru, prima facultate pe care ai absolvit-o, în anul 2000, a fost Facultatea de Litere. Care a fost momentul în care ai realizat că îți dorești o carieră în domeniul teatral și ce a dus la această alegere?

Cred că cele două facultăți se completează foarte bine. Nu m-am gândit, evident, la o carieră, dar mi-a plăcut teatrul de la prima experiență, de când aveam opt-nouă ani. Apoi în liceu a devenit clar că vreau să fac regie de teatru. Stagiunile Teatrului Tineretului erau foarte bune, am prins momentul când s-a repetat *Orfanul Zhao*. Țin minte că m-am furișat la o repetiție și îmi amintesc foarte bine, după atâția ani, câteva dintre indicațiile pe care Alexandru Dabija le-a dat actorilor în ziua aia. Am văzut foarte multe spectacole în cadrul Festivalului de teatru, despre care puțină lume știe că e cel mai vechi festival din România (din 1969) și că e și primul festival internațional, reinventat de directorul de atunci, regizorul Nicolae Scarlat, în 1992. Era un festival cu o selecție provocatoare, experimentală, iar atmosfera era incredibilă, publicul era numeros, de toate vârstele.

Nu am dat din prima la Regie pentru că erau puține locuri și nu voiam să stau un an acasă. Mi-am făcut curaj abia după anul trei de Litere și nu mi s-a părut un examen greu. De fapt, am și intrat prima. Nici atunci nu m-am gândit că voi face o carieră. Auzeam în jurul meu, în facultate, tot felul de discuții despre cum să intri în teatre, cu cine să vorbești, cine ce prieteni sau rude influente are. Pe mine nu m-au interesat și nici nu m-au intimidat genul ăsta de abordări. Eu aveam această pasiune și voiam să spun, în felul meu, lucruri despre ceea ce simțeam, despre ce vedeam în jur. Eram destul de naivă, dar cred că, din punctul ăsta de vedere, nu m-am schimbat prea mult. Nu mă interesează să îmi construiesc o „carieră“. Îmi place ce fac și, în ciuda multor greutăți inevitabile în meseria asta, am căutat întotdeauna strategii ca să duc până la capăt fiecare proiect în care am crezut. În rest, multe lucruri pur și simplu mi s-au întâmplat și cred că am avut șansa unor întâlniri care m-au inspirat și m-au motivat să nu mă opresc din drum.

Înființarea grupului dramAcum, în 2001/2002, a marcat unul dintre primele proiecte la care nu ai lucrat doar din postura de autoare sau regizoare, ci și în

Pământul zbiera și scuipa și nu-i mai răbda

RADU ALDULESCU

Rafalele de împușcături și bubuiturile s-au întezit în noaptea aia și se auzeau din ce în ce mai aproape și am văzut pentru prima dată pe cer lumini de trasoare. Ca să ajungem cu bine, a trebuit s-o luăm vreo doi kilometri în susul Begăi și să ocolim pe câmpurile din afara orașului. Pepino a urcat la vameș și a bătut câteva minute, până să-i dea drumul Mioara. Tomică al ei nu venise acasă, iar ea, cu toți copiii ăia pe lângă ea, nu mai știa ce să facă de frică. Doar o pâine i-a dat, mai mult nu avea, dar Pepino nu s-a lăsat până nu i-a luat și o sticlă de coniac d-ăla din care băuserăm duminică. Mai mult ca sigur că porcul de vameș își asigurase o rezervă serioasă, așa că, după ce am terminat-o, l-am trimis din nou sus, să facă cum s-o pricepe și s-o mai încurce pe jupâneasa cu încă o sticlă. După ce am prăduit coniacul până la ultimul strop, ne-a luat somnul câteva ceasuri, și pe urmă n-a mai fost timp să ne amăgim foamea prin vecini. Am tras în fugă pe noi ce ne-a venit la-ndemână. Abia afară am observat că aveam pe mine canadiana lui Hansi, iar Andrei se echipase cu geaca lui Carol. Am rămas așa, fiindcă ei oricum erau în niște pulovere groase și afară ne întâmpina o vreme ca de primăvară. Din cerul senin năvălea o lumină mare și amețitoare. Toată lumea era o imensitate de verdeață și răcoare. Cine știe de când o fi început Revoluția? Salvele de tun hătănuau cerul de deasupra scârfărilor noastre, dimpreună cu simfonia furibundă a rafalelor de mitralieră, și iarăși alergam, alergam ca nebunii într-acolo, să nu care cumva să se termine înainte să ajungem noi. Vedeam însă fumul înălțându-se dincolo de parcurile din jurul Begăi și dincolo de clădirile orașului vechi, în vreme ce aici viața părea să decurgă normal. Lumea mișuna încolo și încoace după treburile de zi cu zi, iar tramvaiele veneau mai des decât de obicei. Din tramvaiul în care ne-am urcat, am văzut un batalion de soldați cântând și mergând spre centrul orașului în pas de defilare, cu steaguri purtate de trei ofițeri în față. La trei stații după ce i-am depășit, pe podul unde zăboviserăm seara trecută, am văzut un grup de vreo sută de demonstrații ținând aceeași direcție. Avea dreptate Carol că scandează ca pe stadion și au și ei steaguri și imediat i-am recunoscut ca fiind chiar aceia cărora le-ar fi dat prin cap să facă așa ceva, să decupeze stema de pe steag și să zbie în plină zi, cu un batalion de soldați în urmă, noi suntem popor!, jos cu dictatorul!, așa că am coborât din tramvai și ne-am amestecat cu poporul ăla de vreo sută de inși, compus din adolescenți pe care-i distra teribil joaca asta și vârstnici fără niciun căpătâi, mulți dintre ei având probabil pe acasă sau prin buzunare un certificat d-ăla ca al lui vâru' Laur, care oricum nu le-ar mai fi folosit la nimic acuma. Acuma ei scandează și vorbesc despre morții și răniții și arestații de ieri și alaltăieri. La o răspântie, ne unim cu un grup ceva mai numeros care conduce poporul de vreo trei sute de inși spre un bulevard larg străbătut de tramvaie și mașini. Întreaga circulație se încetinește și apoi se oprește, așteptând să treacă poporul, iar în urma noastră tancuri și taburi, un șir interminabil întâmpinat și petrecut cu huiduieli și injurături, cu bucăți de pământ din ringole și pietre smulse din caldarâm, care le fac să-și mărească viteza. Tremură pământul de bubuiturile ce se aud tot mai aproape prin fumul și duduțul infernal al bestiolelor astea mătăhăloase, tăind un culoar nesfârșit prin popor. Zboară pământ și pietre din toate părțile și busturi în combinezoane negre se ivesc pentru câteva secunde ca să tragă capacele turelelor. Se succed din ce în ce mai repede pe o fâșie de țarc pavat cu pământ bătătorit de șenile, mergând în aceeași

direcție cu noi, spre Primărie, Miliție și Comitetul de Partid, duduind și spumegând printr-o furtună de fluierături și injurături, răscolind și învârtind trâmbe de pământ. Se răscolea pământul. Pământul zbiera și scuipa și nu-i mai răbda. Vitrinele au sărit din nou țandări cu cărțile rearanjate ieri. Vorbele cu care ei au rezistat și l-au omagiat pe dictator au iscat acest măcel atotcuprinzător. Vorbele lor, amestecate cu pietre și cioburi și bucăți de pământ au fost din nou scuipate afară. În spatele meu, cineva izbea de zor cu o rangă în tabla blindatelor care-și croiau drum prin mulțime. Era tipul micuț pe care l-a întrebat Hansi în tramvai dacă au tras în lume. Paltonul său cu mânecile innodate în jurul brâului se zbătea ca o trenă lungă prin sfărâmtura de pământ și parcă dansa și izbea de toporul în toată pădurea asta de dihanii care fugărește poporul. Pe urmă l-am zărit pe Carol înotând prin mulțime, izbind cu pumnii și coatele în toate părțile ca să-și facă loc, asudat și congestionat și cu tâmplele înnegrite de funingine și deja smulsesse ranga din mâna micuțului. Se apleca și se lăsa pe vine și parcă voia să înțepe dihaniiile alea în boașe, și după câteva încercări, reuși să bage ranga între șenilele uneia, care mai merse zece metri și se opri horcăind și scuipând flăcări prin eșapamenți. Douăzeci de inși s-au cocoțat după Carol ca să tragă de capacul turelei, în timp de tancurile și taburile din urmă își croiau alt culoar, strivind poporul și stârnind zbielete și vaiete de moarte. Rafalele s-au întezit odată cu balamucul claxoanelor și al clopotelor de tramvai, dar n-am văzut încă pe nimeni căzând împușcat. Fugim care încotro prin perdele de fum și ne repliem în grupuri pe lângă ziduri. Undeva în capul bulevardului sunt soldați în uniforme verzi și albastre și negre, infanteriști, marinari, pompieri, grăniceri, parașutiști, pompieri, scutieri, un popor numeros înarmat cu toate neamurile de armament și echipat pentru a înfrunta inamicul și pe uscat și pe apă și-n aer, dar peste tot se aud glasuri care spun că nu vor avea curaj să tragă în popor. Trag cu muniție de manevră. Vor să ne sperie doar. E doar un decor adus de dictator. Se strânsele ciorchine de lume în jurul tancului oprit de Carol cu ranga și zburau pe sus ciozvarțe însângerate de combinezoane negre și uniforme kaki, e doar un decor, e doar un decor, prafu' și pulberea s-a ales de dictator! Atunci am văzut prin fum un bătrân nebun, trențaros și răpucios și zbieând injurături despre dictator. Sfinte Dumnezeule, era un bătrân cerșetor, care-și ridică palmele la față și căzu, și de jur împrejur am văzut alții căzând tot așa, ca înțepați de albine în frunți și-n cefe prin viscolul ăla de urlete și mugete frământat de dangăte de clopote. Și iarăși fugeam cu moartea înainte și-n urmă, împreună cu vreo treizeci de inși, pe o stradă laterală care se face din bulevard. Ne-am repliat din fugă și am început să cadem și să scandăm iarăși că noi suntem popor! și asasinii și jos Ceaușescu, și n-am mai fi avut mult până să ajungem la Primărie, când am dat nas în nas cu un pluton de soldați, de care am vrut să trecem zbieând din fundul rărunchilor, de se cutremura caldarâmul, că noi suntem popor! și voi pe cine apărați? Și, soldați, aveți surori și frați și așa mai departe. Da' nu-i de glumă cu ăștia, păi uite-i că e, ba s-o fută pe mă-sa! Au somat și au ridicat puștile și-am mai rotit o dată privirea peste tot grupul și mi s-a părut că-i zăresc pe Hansi și pe părințelul Andrei. Noi suntem popor!, restu' s-o mai fi vărsat pe drum. Ba uite acolo în față și două femei cu copii în brațe și pe tipul ăla care-și rupe cămașa de pe el și rage cu pieptul dezgolit în fața armelor, mmmiiioomooarmmmmii! Tăceau. Țăcăneau din încărcătoare,

Timișoara, Forțepan, 1989

armau și ocheau. Și pe urmă au tras! Futu-le morții-n gât de jeguri nemernice și să le fie țărâna în ciorba copiilor și părinților lor, pentru c-au tras în popor! Dar nu vor avea ei zile ca să stărpească poporul! Doar că ne zburătăciseră cu împușcăturile lor. Am rupt-o la fugă spre Primărie pe alte străzi, hăituiți și vânturați încolo și-ncoace de un popor mult mai numeros de militari, milițieni și securiști, care veneau de peste tot, dimpreună cu Salvări și mașini de pompieri. Toți au tras în noi. Vănau poporul ca pe iepuri, din Dacia în plină viteză. Ne împușcau de la ferestre, din poduri, de pe acoperișurile blocurilor și iarăși fugim și trebuie din nou să ne grăbim fără să ne pripim. Ceața unui amurg fumeș ne împresoară și ne sufocă. Hansi găfăie lipit de zid lângă mine, și pe urmă îl văd aplecându-se în spatele unei Dacii care rulează la pas. Aluneacă pe lângă ea, dându-i ocol și trage prin parbriz afară un om ca pe-o panglică dintr-un joben, în aceeași fracțiune de secundă bușindu-l de asfalt și trăgând zece focuri de pistol în cel de la volan. Hansi e un tigrău cu labele pline de sânge, care trage afară din mașină mortăciunea făcută zob. Urcăm în locul lor, dar degeaba, nu mai pornește motorul de cât a tras și-n mașină până a zăpăcit-o și nu mai are nici gloanțe în pistol. Căutam mortăciunile în buzunare după încărcătoare și o rafală lungă face să sară așchii din piatra caldarâmului în jurul nostru. Din nou am scăpat și fugim și scandăm prin flăcări și fum. Au dat cu gaze toxice peste popor! Să fie cu toatele în ciorba nepoților și copiilor și părinților lor! Prin geamurile Primăriei zburau steaguri și tablouri în flăcări. Pământul se zvârcolea și ardea și nu-i mai răbda. Ei cu vorbele lor zbierau la turma asta de popor, mmmiiiooi

suntemmmii mmmiiipoporu' omoară, omoară, omoară! Mugetul mulțimii îi mătura de pe fața pământului. Noi suntem popor!, zbierau în bătaia jeturilor de apă, lipăind prin bălți de sânge și împiedicându-se de cei căzuți, în timp ce Primăria creștea dintr-o fortificație de blindate și mașini de pompieri și militari în toate neamurile de uniforme, înarmați în fel și chip. Gemetele și urletele poporului se cățărău pe ziduri și scoteau pe ferestre steaguri și portrete de dictatori cu miile. Ei mugetau și urlau în noapte. Întunericul mustea de durerile lor imemorale. Noaptea era un vaiet de moarte atotcuprinzător. Pământul a supt însetat tot sângele și lacrimile lor și i-a întors într-un loc de verdeață și răcoare. Din nou ne-au zburătăcit și iarăși am fugit și de astă dată nu m-am mai oprit decât sub podul acela de ieri noapte. De-acum rămăsesem singur și am luat-o spre casă șchiopătând. Numai de nu m-ar prinde ziua pe drum ca să mă vadă ăștia care omoară poporul. Toată viața m-am ascuns de ei prin demisoluri și țarcuri și grajduri, ca un șobolan și un vierme, transformându-mă pe nesimțite într-o lighioană iubitoare de întuneric. Întunericul m-a salvat mereu și mă va salva și de astă dată. Cerul îmi arată că mai sunt trei ceasuri până să se lumineze și deja am ajuns. Am bătut și am așteptat pe trepte în fața ușii. Mai bine să nu sparg ușa, și bine am făcut, că peste un sfert de oră a apărut Pepino și a descuiat ușa țarcului. N-a mai trebuit să urce la Mioara, fiindcă părințelul dosise o sticlă ieri noapte și apucase să-i spună în toiul Revoluției că-i în baie, în spatele closetului, lângă borcanul ăla cu călți și garnituri de robinete, și cine o ajunge viu acasă s-o bea în cinstea poporului. Negreșit, așa vom face. S-ar putea ca din tot